

Dr. A. GOSAR

Gospodarstvo in vera

(Predavanje na prosvetnem tečaju K. A. v Ljubljani,
dne 30. marca 1933.)

0524

Izdal in založil škof. odb. K. A. za ljubljansko škofijo.

Ljubljana 1934.

Tisk Misijonske tiskarne, Groblje - Domžale.

9254

~~2. JUNI 1949 / 695~~

D 12-02-1992 / 61

12-02-1992

Nihil obstat!

Dr. Aleš Ušeničnik, škof. cenzor.

Imprimatur!

škof. ordinariat v Ljubljani, dne 28. februarja 1934 št. 854.

Ignacij Nadrah,
generalni vikar.

Gospodarstvo in vera

Nikjer v sodobnem življenju se ne kaže tako očito, kako se je moderni svet odtujil pravemu krščanstvu, kot prav v gospodarstvu. Res, da se tudi drugod, n. pr. v družinskem in narodnem življenju, v politiki, literaturi in umetnosti premnogi ne menijo za osnovna krščanska načela, temveč jih brezobzirno gazijo in teptajo. Vendar obstaja v tem pogledu važna razlika.

Povsod drugod grešijo tako dosledno in brezobzirno proti krščanskim načelom in zapovedim povečini le ljudje, ki krščanstva sploh ne priznavajo, marveč ga načelno zametajo. V gospodarstvu, v gospodarskem življenju pa vidimo, da gredo tudi taki, ki hočejo, mnogokrat resno hočejo biti dobri kristjani in katoličani, kar na vsej črti preko vseh nespornih nauk in zahtev krščanstva. Tu se tudi katoličan, drugače iskren in dober katoličan največkrat sploh ne loči od najbolj posvetno, zgolj gospodarsko usmerjenega Žida ali popolnega brezverca.

To dejstvo je tem bolj pomembno, ker ima vprav gospodarstvo v modernem življenju zelo važno, največkrat kar odločilno vlogo. Gospodarstvo, gospodarske razmere določajo danes bolj kot kdaj prej v nemali meri tok družabnega, zlasti političnega, pa tudi kulturnega razvoja. Z eno besedo: **Kakršne so gospodarske prilike, ugodne ali pa razrvane, tako je povečini tudi družabno in politično, tako je v prav znatni meri tudi kulturno življenje.**

Ta ozka zveza med gospodarstvom in vsem ostalim življenjem nam jasno kaže, kako ogromnega po-

mena je, ali je gospodarstvo tako uravnano, da ustreza krščanskim načelom in zapovedim, ali pa se jim bolj ali manj splošno protivi. Prav zato je ena najvažnejših, pa hkrati tudi najtežjih naših nalog, kako prepojit moderno gospodarsko življenje s krščanskim duhom, kako ga podrediti temeljnim krščanskim načelom in praktičnim krščanskim zapovedim. Kajti od tega, kako bomo to storili, kako bomo to vprašanje rešili, zavisí, ali in v koliki meri nam bo uspelo dati praktičnemu življenju vobče zares krščanski pečat.

1. Gospodarstvo — le eno področje življenja

Ako hočemo ta namen doseči, ako se hočemo za to nalogo usposobiti, se moramo pred vsem otresti tistega običajnega naziranja, ki vidi v gospodarstvu neko posebno, od ostalega človeškega ravnanja in življenja ločeno in samostojno področje. Zakaj, če je gospodarjenje res neka samostojnega, kar nima z ostalim našim življenjem in ravnanjem nikake neposredne zveze, potem je le naravno, ako se ljudje čutijo v svojem gospodarjenju nekam svobodne, odvezane vseh moralnih in socialnih ozirov in zapovedi, ki se v ostalem življenju po njih ravnaajo. Če je gospodarstvo, posebe, če je pridobitno gospodarstvo nekak svet zase, potem je tudi razumljivo, da pusti tudi drugače dober in pošten kristjan in katoličan pred vrati svoje tovarne ali trgovine, sploh pred vrati svojega poslovnega biroja vsa krščanska načela ter je onstran njegovega praga samo še poslovni človek, brez srca in brez morale, zmožen največjih nepoštenosti in nesocialnih krutosti.

Če torej hočemo, da bodo v gospodarstvu, vsaj med nami katoličani, zavladata prava krščanska načela, potem se moramo najprej zavedati, da pomeni gospodarjenje in gospodarstvo vobče samo eno stran vsega našega ravnanja in življenja. O gospodarjenju namreč ne govorimo samo tam, kjer gre za proizvodnjo in pridobivanje tvarnih dobrin, prav tako kakor ni sleherna proizvodnja in sleherno pridobivanje gmotnih sredstev zgolj gospodarsko dejanje.

Gospodarim lahko povsod, tedaj ko snujem podjetje, ki naj bi mi donášalo čim več dobička, ko izdajam kulturno važne publikacije, ali pa ko gradim cerkev, ki naj bi služila v poveličanje božje. Ne gre torej za to, kaj delam, kaj proizvajam ali pridobivam, gre za namen in način tega mojega dela, gre za duha, iz katerega nekaj delam. Cilj mojega ravnanja, način, kako ravnam in duh, iz katerega ravnam, je lahko povsod, v vseh primerih gospodarski, prav tako pa ima lahko vsako moje dejanje še drug, kulturni, socialen ali n. pr. bogoljuben značaj. In kakor lahko povsod gospodarimo, v podjetju, pri kulturnih ustanovah ali n. pr. pri dobrodelni akciji, prav tako ni nujno in potrebno, da bi morali vedno in povsod samo gospodariti, ne meneč se za vse druge prav tako važne in nujne življenjske potrebe, interese in načela.

Če gledamo na gospodarstvo in gospodarjenje s tega vidika, potem nam postane takoj očito, da ni mogoče in da ne more biti prav, ako bi hoteli iz celotnega, povsem enovitega življenja iztrgati neko posebno gospodarsko področje, kjer naj bi moralna pravila, po katerih povsod drugod ravnamo, ne veljala, kjer naj bi ne veljala niti temeljna krščanska načela in temeljni krščanski vidiki življenja.

Gotovo je, da brez gospodarstva, brez gospodarjenja vobče niti ne bi mogli živeti. Kajti po svojem

bistvu pomeni gospodarjenje pravzaprav le tako, preudarno in modro ravnanje, ki nam omogoča, da dosežemo s čim manjšimi žrtvami, s čim manjšim naporom čim večji uspeh. Posebno v naši, moderni dobi postaja vse naše življenje nujno bolj racionalno, vedno bolj prežeto gospodarskega duha. Drugače sploh ne bi mogli zadovoljiti svojih, tako silno naraslih potreb.

Res je torej, da moramo svoje življenje pametno, racionalno uravnavati, če hočemo vsaj za silo človeško živeti. Ali prav gotovo je, da nam ni treba vedno in povsod samo gospodariti, samo hladno računati, brez ozira na vse druge življenjske plati in potrebe. Zakaj človek ne živi samo od kruha, marveč živi tudi od duhovnih dobrin, da, živi tudi od besede božje. Zato pa pomeni največjo zablodo, če je gospodarski duh, če je duh rentabilnosti in pridobivanja prevladal v modernem kapitalizmu človeka tako, da si ga je popolnoma zaslužnil. Nesmisel je, ako ne služi gospodarstvo človeku, marveč služi človek, tudi podjetnik in kapitalist gospodarstvu, služi kapitalu in njegovemu pridobivanju.

Tu je pred vsem naloga nas katoličanov, da se zopet zavemo svojega človeškega dostojanstva ter se znova povzpnejo nad gospodarstvo in njegove vezi, da ga podredimo sebi in svojim človeškim ciljem in potrebam. Samo na ta način se bomo mogli obvarovati tistega večnega nemira, ki preganja tudi modernega gospodarstvenika ter mu ne da, da bi v miru povžil svoje kosilo, kaj še le, da bi lahko posvetil Gospodu njegov dan. Samo na ta način bomo zagotovili svetu tako silno zaželjeni mir, samo na ta način bo zavladalo v naših dušah čuvstvo prave blaginje, čuvstvo resničnega notranjega zadovoljstva in sreče.

2. Pridobitni značaj gospodarstva

Seveda si ne smemo vsega tega predstavljati preveč preprosto in enostavno. Prav posebno bi se motil, kdor bi menil, da ni treba za to nič drugega, kot da postanemo zares dobri kristjani, pa se bodo stvari tudi v tem pogledu tako rekoč same po sebi uredile.

V resnici je stvar precej drugačna. Gotovo, prvi pogoj za preureditev gospodarskega življenja v smislu krščanskih načel in nauk je, da zavlada v nas zares duh pravega krščanstva, da nas ta duh tako objame, da se bomo radi in voljno po njem ravnali — tudi tedaj, če bi se nam drugače obetale večje ugodnosti in večje koristi. Kdor je v svoji duši ves prežet posvetnega, morda kar paganskega duha, tisti se v gospodarstvu pač ne bo ravnal po krščanskih načelih in zapovedih. Tega je zmožen samo zares iskren in dober kristjan oziroma katoličan.

Toda prav tako važno in potrebno je tudi, da se vprav mi katoličani popolnoma uživimo v bistvo in ustroj sodobnega, modernega gospodarskega življenja ter ga iz njegovega bistva in iz njegovih osnov poizkusimo prekvasiti s pravim krščanskim duhom. Drugače bo namreč ves naš trud zaman, ali vsaj prav gotovo ne bo rodil pričakovanega in zaželenega sadu.

Upoštevati je namreč treba, da živimo sredi tako zvanega menjalnega gospodarstva, kjer ljudje vse vprek drug za drugega najrazličnejše stvari proizvajajo in drug drugemu za plačilo delajo; na drugi strani pa tudi vsi veliko večino vseh svojih potrebščin na trgu od drugih ljudi kupujejo. V tem gospodarskem sistemu se tako rekoč samo po sebi razume, da hoče vsak čim več pridobiti. Tu vsaj na splošno ne more biti drugače, kakor, da skuša vsak svoje pridelke in izdelke čim dražje prodati in da skuša dobiti za svoje delo čim večje plačilo; na drugi strani

pa išče, kako bi si vse svoje potrebščine čim ugodneje in čim ceneje nabavil.

V jedru ni to nič slabega, nič nesocialnega. Zlasti se motijo tisti, ki menijo, da je moderno menjalno gospodarstvo radi te svoje splošne težnje po čim večjem pridobitku nujno krivično in prav po svojem bistvu oderuško. Ne. Ni res, da mora pri vsaki menjavi, pri vsaki kupčiji, ki se sklene pod tem vidikom, nujno eden ali drugi trpeti škodo, da mora nujno izgubiti. Nasprotno, gospodarske kupčije se redno sklepajo tako, da sta obe stranki na boljšem, da obe pridobita. Drugače se, vsaj normalno kupčija sploh ne sklene. Taki primeri, kjer je eden oškodovan, so v rednih gospodarskih prilikah prav za prav le izjeme.

Zato pa bi bilo napačno, ako bi se borili proti temeljnemu pridobitnemu načelu v menjalnem gospodarstvu, proti načelu, ki ga dejansko sploh ni mogoče zavreči. Kajti, po čem naj bi uravnali svoje gospodarstvo, ki v njem ne proizvajamo in ne delamo zase, marveč za druge, ako ne po dobičku, ki se nam od tega obeta?

Ne samo da je z izgubo nemogoče trajno gospodariti. Tudi ne glede na to bi zavladal v gospodarstvu še večji nered, ako bi načelo dobička zavrgli, pa bi proizvajali stvari, ki ljudje nimajo zanje dovolj sredstev, da bi jih kupili, ali pa niso voljni zanje niti toliko plačati, da bi se pokrili njihovi produkcijski stroški. Gospodarjenje po načelu čim večjega dobička je tisto osnovno pravilo, ki nam v menjalnem gospodarskem sistemu edino omogoča, da svoje potrebe vsaj kolikor toliko smotrno zadovoljujemo, tako da je celotna korist, ki jo imamo od tega, čim večja.

S tem pa, ko trdimo in ugotavljamo, da je pridobitno načelo v modernem menjalnem gospodarstvu nujno in neizogibno, nočemo nikakor zagovarjati tistega neomejenega in brezobzirnega stremljenja po

čim večjem dobičku, zaradi katerega je moderno gospodarstvo postal zgolj računsko zadeva brez slehernega ozira na človeka in njegove resnične in neodložljive potrebe, brez ozira na njegovo človeško dostojanstvo. Nasprotno, ravno tu moramo postaviti vse svoje sile in moči. Zakaj naša naloga je skrbeti za to, da se bo pridobitno gospodarstvo načelo izvajalo in uveljavljalo vedno le v skladu s temeljnimi socialnimi in etičnimi zakoni življenja.

Kršćanstvo ne zahteva od nas nič nemogočega. Zato nam tudi ne nalaga, naj bi v svojem gospodarstvu zanemarjali tisto osnovo pravilo, ki nas sili, da iščemo v svojih menjalnih odnosih na splošno le dobiček, da skušamo čim več pridobiti. Zakaj človek, ki slabo gospodari, ne škoduje samo sebi, marveč škoduje največkrat tudi drugim, škoduje družbi. Vsako propadlo podjetje pomeni, vsaj nasplošno, tudi družabno škodo, škodo, ki se kaže v tem, da izgube ljudje zaslužek, pa tudi v tem, da je kapital, ki je bil v podjetju naložen, deloma ali celo popolnoma uničen in izgubljen.

3. Meje pridobivanja

Pač pa nam krščanstvo jasno in določno kaže meje, katerih v svojem stremljenju po dobičku in po imetju vobče ne bi smeli nikdar prekoračiti.

Najprej in najbolj jasno sledijo te meje iz osnovnega krščanskega gledanja na življenje in njegov smisel.

Tvarne dobrine, sploh gmotno blagostanje je nam po tem pojmovanju samo sredstvo, da laže dosežemo svoj pravi in končni življenjski smoter. Zato pa ni in ne more biti pravi cilj našega gospodarjenja, da si nagrabilimo čim več premoženja — zlasti ne, ako s

tem drugim jemljemo možnost, da si pridobijo, kar nujno potrebujejo.

Stremljenje po večjem, obilnejšem premoženju, kot nam je potrebno, da moremo človeka dostojno in stanu primerno živeti, samo na sebi sicer tudi ni zlo, ni greh. Lahko je celo dobro in hvale vredno, toda vedno le po pogojem, da niso radi tega drugi potisnjeni v pomanjkanje in bedo. Tudi velja za to pogoj, da si ne zbiramo prekomernega imetja radi sebe in svojih osebnih koristi. Zbirati ga smemo le za to, da ga za družbo koristno in plodonosno uporabimo, pa naj si bo v obrti, trgovini ali industriji, ali pa na ta način, da ga namenimo za druge, obče koristne, n. pr. kulturne ali tudi dobrodelne namene.

In še se moramo zavedati: Čim več premoženja kdo ima, tem manj je zares njegovo, tem bolj je samo oskrbnik, samo upravitelj tega imetja, upravitelj, ki ga je dolžan uporabljati vedno le v produktivne ali drugače za družbo koristne namene.

Tako se lastnina velikega imetja, ki presega upravičene osebne in recimo še družinske potrebe lastnika, pod krščanskim vidikom pretvarja v navadno oskrbnništvo ali upraviteljstvo z vsemi dolžnostmi, ki so po naravi združene s to službo. Lastnik takega, velikega imetja je — posebno danes — samo še organ družbe, postavljen čez veliko, z nalogo in dolžnostjo, da to veliko imetje plodonosno in občekoristno upravlja. Zanj velja svetopisemska prilika o talentih, prav kakor velja glede tistih, ki jim je Bog dal obilo duhovnih sposobnosti, obilo duhovnih talentov.

*

Druga važna meja, ki je v svojem stremljenju po imetju in dobičku kot katoličani ne smemo nikdar prekoračiti, pa je načrtana v načelu krščanske pra-

vičnosti. Krivice ne smemo delati nikomur in v nobenem oziru, torej tudi ne v gmotnih stvareh.

Seveda je danes meja med tem, kaj je še pravično in kaj je že krivično, mnogokrat zelo nejasna in zabrisana. V menjalnogospodarskih odnosih je premnogokrat težko reči, ali je kupčija, ki si jo sklenil, še obojestransko zares pravična, ali je mezda, ki jo daš svojim delavcem, še zadostna in ni treba, da bi si očital, da jim delaš krivico, ali so obresti, ki jih prejemaš za izposojeni kapital, še dopustne in v skladu s krščansko pravičnostjo, ali ne? Prav radi tega smo se tudi katoličani navadili, da poznamo nekako posebno poslovno moralo, ki naj bi bila drugačna od obče morale. In vendar vemo vsi, da je morala samo ena, in da veljajo in morajo veljati tudi v pridobitnem življenju ista moralna načela, ki se po njih v ostalem privatnem življenju ravnamo!

Kako je torej s krščansko pravičnostjo v gospodarskem, zlasti v pridobitnem življenju? Kje je prava meja?

Samo ena pot je za nas katoličane tu možna. Ta pot je, da se nismo dolžni izogibati samo jasne in nedvomne krivice, marveč moramo biti vedno pripravljene, da popravimo tudi krivico, ki smo jo storili nehote, pa so se njene posledice šele pozneje pokazale. Posebno, kadar vidimo svojega brata v stiski, nam pa se razmeroma dobro godi, smo v imenu krščanske pravičnosti dolžni iti prav do tiste skrajne meje, kjer je vsaka krivica popolnoma izključena.

Katoliški delodajalec, katoliški podjetnik n. pr. ki sproti plačuje svoje delavce po vsakokratnih tržnih razmerah, jim s tem morda niti ne dela vidne krivice. Kajti mnogokrat, morda največkrat sproti sploh ne ve natančno, koliko bo za svoje produkte prejel in za to tudi ne more točno vedeti, koliko naj bi svojim delavcem plačal, da jih ne bi krivično pri-

krajšal. Tega največkrat niti ob zaključku poslovnega leta ne bo mogel popolnoma natančno in zanesljivo ugotoviti.

Drugače pa postane vse to, ko se v časih gospodarske krize pokaže, da bi tak delodajalec moral svojim delavcem zaradi trenutne nerentabilnosti podjetja znižati mezde pod višino, ki jim komaj še omogoča kolikor toliko človeka dostojno in primerno življenje. V tem primeru ne sme tega storiti kar tako, ne meneč se za usodo ljudi, ki si je z njihovo pomočjo zbral svoje imetje. Posebno nasproti delavcu, ki mu je dolga leta delal in služil ob skromnih prejemkih, od katerih si ni mogel kaj več prihraniti, dočim je podjetnik ves čas dobro živel in povrh vsega še množil svoje imetje, ga v takem primeru veže dolžnost, prava resnična dolžnost pravičnosti, da mu mora dati več, morda celo mnogo več, nego bi mu dal po trenutnih tržnih razmerah in po trenutni ceni njegovega dela. V takih primerih mu radi gole rentabilnosti svojega podjetja ne sme odreči najpotrebnejšega vsakdanjega kruha.

*

Tretja omejitev, ki je v svojem stremljenju po čim večjem dobičku ne smemo prekoračiti, pa sledi iz krščanske občestvenosti, to je iz krščanskega pojmovanja družbe in družabnega življenja vobče.

Krščanstvo gleda na družbo in na razmerje posameznega človeka do družbe, oziroma do posameznih družabnih skupin, n. pr. do družine, naroda, države itd., izrazito občestveno. To se pravi: Krščanstvo vidi v vseh teh in takih družabnih skupinah in v vsem človeštvu nekako organično, družinsko skupnost, ki ima v njej vsak človek svojo posebno nalogo in vlogo in ki lahko samo v nji dosežemo vsak svoj

individualni in skupni cilj. Vrhunec tega družabnega pojmovanja vidimo vprav v katoliški Cerkvi, ki je po krščanskem nauku posebno mistično telo, kateremu je Kristus glava, mi pa smo njegovi udje; občestvo, ki lahko samo v njem in po njem dosežemo vsak svoj končni cilj ter rešimo svoje duše.

Iz tega, tako izrazito občestvenega pojmovanja, družbe in družabnega življenja pa sledi jasno in nedvomno, da tudi v gospodarstvu ne smemo misliti samo vsak na svoje lastne koristi, marveč je naša resnična dolžnost, da imamo pred očmi tudi tu skupne, družabne koristi, da tudi zanje skrbimo.

Ta družabna dolžnost, ki nam jo krščanstvo nalaga, je posebno danes izredno važna. Kajti danes je največkrat tako, da posamezen človek, pa naj si bo še tako dober katoličan, resnično ne more hoditi kar enostavno svoje poti, ne meneč se za to, kaj in kako ravnaajo drugi ljudje. Posebno v gospodarskem življenju je največkrat nemogoče, da se ne bi ozirali na druge in se ne bi po njih ravnali. Tudi najboljši, najbolj veren in pošten krščanski podjetnik je le prepogosto prisiljen posnemati v svojem gospodarstvu druge, ki se za krščanska načela sploh ne menijo ter iščejo vedno in povsod brezobzirno le svoj dobiček.

Prav zaradi tega pa se naša krščanska socialna dolžnost ne omejuje morda samo na to, da drug drugega ljubimo, mu dobro želimo in da zanj molimo. Ne, razen tega smo dolžni, dobesedno dolžni zanimati se tudi za naše skupne, družabne in posebe še za skupne gospodarske zadeve ter moramo tudi njim posvečati svoje moči. Zakaj končno zavisi v prav veliki, mnogokrat kar v največji meri vse od tega, kako je družba, kako je gospodarstvo v družbi organizirano in urejeno, ali prevladujejo v njegovi organizaciji, v njegovi ureditvi krščanski vidiki, ali pa je zasnovano na protikrščanskih načelih in nazorih. Problem krščan-

skega življenja, prav posebno problem praktičnega izvajanja krščanskih načel v gospodarskem življenju ne zavisi samo od tega, kakšni kristjani in katoličani smo. Prav tako in največkrat še bolj je odvisen od tega, v koliki meri smo se vprav mi katoličani tudi v javnem, in posebe še v družabnem ter gospodarskem življenju uveljavili, kako in v koliki meri smo mu mi umeli pritisniti krščanski pečat.

Zato pa je delo za pravično ureditev družabnih razmer, zlasti delo za pravilno ureditev gospodarskega življenja naša resnična dolžnost, naša resnična naloga. Danes se prav lahko pripeti, da katoliški delodajalec ni kriv, ako svojim delavcem ne plačuje takih mezd, ki bi jim zadoščale za človeka dostojno in njihovemu stanu primerno življenje, ker jih plačevati ne more. Pač pa je kriv, ako se trdovratno protivi sleherni družabni reformi, ki naj bi to omogočila, kriv je celo, ako ne pomaga sam iskati potov in sredstev, ki bi utegnila resnično do tega dovesti.

Seveda je ta naloga in dolžnost katoličanov v različnih primerih različna. To zavisi pač tudi od individualnih lasnosti in sposobnosti, ki jih različni ljudje imajo. Prilika o talentih velja brez dvoma tudi v tem primeru. Kdor je prejel veliko sposobnosti za to, je dolžan tudi temu primerno več storiti. Nihče pa se ne more odtegniti tej nalogi kar enostavno z izgovorom, češ, če sam ne delam nikomur krivice, potem me ne vežejo do družbe nikake posebne dolžnosti!

Mi katoličani pa imamo v tem pogledu še prav posebno poslanstvo. Kajti končno je tudi za pravilno in dobro organizacijo družabnega in zlasti še gospodarskega življenja potreba pravega, zares krščanskega duha. Brez tega bi nam tudi najpopolnejša vnanja ureditev družbe kaj malo koristila.

Ne da bi se v to poglavje posebe spuščal, naj samo popolnoma na splošno omenim, da zahteva sleherna količkaj zadovoljiva ureditev modernega življenja intenzivnega sodelovanja širših ljudskih plasti. To vidimo že v združništvu, kjer nam neprestano primanjkuje sposobnih, pa hkrati zares poštenih in nesebičnih, z eno besedo zares krščanskih ljudi, zares krščanskih sodelavcev. Še vse drugače pa bi to občutili, ako bi hoteli vse gospodarstvo podružabiti, to je podrediti ga obćim družabnim vidikom in potrebam. Take preureditve modernega gospodarskega življenja si brez velikega štaba sposobnih, pa obenem globoko vernih, prav iz dna duše krščanskih ljudi niti misliti ne bi mogli.

4. Vloga in družabni pomen potrošnje

Vse, kar sem dosedaj omenil, se tiče v prvi vrsti pridobitne plati modernega gospodarskega življenja, se tiče v prvi vrsti pridobitnega gospodarstva in njegove organizacije na temelju krščanskih načel. To pa še ni vse, kar je važno za pokristjanjenje modernega gospodarskega življenja. Pridobitno gospodarstvo predstavlja namreč samo eno plat, samo eno polovico modernega gospodarskega življenja, polovico, ki niti ni v vsem najvažnejša. Sicer je res, da je vse moderno gospodarstvo naravnano v prvi vrsti k pridobivanju. Toda prav radi tega, ker hoče moderni gospodarski človek vedno in povsod le pridobivati, čim več pridobivati, se mora nujno ravnati po potrebah, željah in zahtevah konzumentov. Ozirati se mora na to, za kaj in koliko so ljudje voljni trošiti. Kajti drugače se bo zaman trudil in ne bo dosegel

svojega namena. Namesto dobička bo imel le izgubo. Zato vidimo, da se blago, ki zanj ni kupcev, kaj hitro neha proizvajati in da kaj kmalu izgine s trga.

Tako prihajamo do zaključka, da so končno zaprav le konzumenti, odjemalci, ki v največji meri vplivajo na tok in razvoj modernega gospodarskega življenja. Ti so merodajni za to, koliko in kakšno blago se proizvaja in na trgu resnično prodaja. Ako nam moderno gospodarstvo nudi namesto prepotrebne hrane, obleke in drugih najnujnejših potrebščin, ki jih mnogim ljudem tako bridko nedostaja, avtomobile, aeroplane, filme, radioaparate in podobne stvari, tedaj moramo priznati, da se tako godi le radi tega, ker imajo ljudje za take in podobne nepotrebne ali vsaj manj potrebne stvari dovolj denarja in jih prostovoljno tako drago plačujejo, da se njihova proizvodnja in prodaja bogato rentira. Pridobitniku, kapitalistu, je pač vseeno, kaj proizvaja, ali potrebne in koristne, ali pa nepotrebne in nekoristne stvari — njemu gre samo za dobiček.

Zato pa ni vseeno, kako in za kaj trošimo svoje dohodke in sploh sredstva, ki so nam za življenje na razpolago. Recimo, da ljudje danes ne bi razmetavali denarja za neštete manj važne in celo popolnoma nepotrebne stvari; potem bi ta sredstva v eni ali drugi obliki služila v zadovoljitev drugih, najnujnejših življenjskih potrebščin. Prišla bi v prid tistim, ki životarijo danes v bedi in pomanjkanju, dočim se vtapljajo drugi v največjem obilju in razkošju. Ne smemo namreč pozabiti, da so sredstva, ki so nam za življenje vobče na razpolago, v vsakem času določena in omejena. Z drugimi besedami se to pravi: Mi vsi, vsaj vsi tisti, ki stojimo sredi modernega menjalnega gospodarstva, živimo končno le od ene same skupne zaloge, mi vsi zajemamo končno le iz ene in iste skupne skleda. Jasno pa je, če prisede k tej skupni skledi le eden,

ki ima namesto navadne žlice kar veliko zajemal-ko in hiti na veliko zajemat, potem ostane za vse druge nujno toliko manj, kolikor je ta edini preveč pojedel. In čim več je pri tej naši skupni skledi takih požeruhov in čim bolj nenasitni so, tem prej nedostane za druge tudi najnujnejše hrane in najnujnejših potrebščin vobče.

To je sicer slika. Je pa kljub temu popolnoma resnična in točna. Ta slika nam jasno kaže, kako se motijo vsi tisti, ki menijo, da se nikogar ne tiče, za kaj in koliko brez prave potrebe trošijo, samo če so si to, kar so potrošili, na pošten način pridobili. Ne, če kje, potem se vprav na potrošnji strani modernega gospodarskega življenja najbolj jasno kaže, da smo vsi ljudje res ena sama družina. In kakor se v družini tiče vseh, kako posamezni njeni udje živijo, tako zadeva tudi nas vse, kako živijo posamezni ljudje v družbi, ali so skromni in varčni, ali pa na široko razmetavajo s težkim naporom pridobljene sadove človeškega dela.

Za nas katoličane je to spoznanje še prav posebno važno. Kajti vprav krščanstvo je bolj kot vsaka druga religija in bolj kot vsak drug svetovni nazor vedno učilo in povdarjalo, da tvori vse človeštvo eno samo družino, da izhajamo vsi iz enega rodu, in da smo po Kristusu vsi prerojeni v brate in sestre v Bogu.

Dokler so ljudje živeli gospodarsko vsak svoje samostojno in neodvisno življenje, toliko časa je imel ta nauk praktičen pomen le bolj za utemeljitev krščanske ljubezni do bližnjega. V modernem gospodarskem življenju pa je ta nauk in to naziranje dobilo povsem realno osnovo v resnični gospodarski skupnosti, ki nas veže vse v eno samo celoto. Zato pa smo vprav mi katoličani najprej in najbolj dolžni izvajati ta nauk v realnem, praktičnem življenju tudi kot potrošniki in konzumenti.

Danes ni to morda le navadna beseda, ki se izpolni, kolikor se pač komu zljubi, marveč je to naša prava in resnična krščanska socialna dolžnost. Posebno še v naših težkih časih, ko so široke plasti delovnega ljudstva potisnjene mnogokrat v največjo bedo in pomanjkanje, je za katoličana, ki te stvari vidi tako, kakor jih je treba gledati, vsak trošek, ki gre preko potreb in zahtev človeka vrednega in stanu primernega življenja, je vsako nepotrebno razkošje greh, pravi resnični greh nasproti vsem tistim siromakom, ki si brez lastne krivde ne morejo privoščiti niti najnujnejših stvari.

5. Krščanski duh v gospodarstvu

Tako smo vsaj v nekaterih najvažnejših točkah videli, kako moramo kot katoličani gledati na moderno gospodarsko življenje, in kje in kako moramo zastaviti svoje sile in moči, da bo v njem zavladal zares krščanski duh, da ga bomo preobrazili v krščanskem smislu. Seveda bi se dalo o vsem tem še mnogo, mnogo važnega povedati, potem šele bi mogli prav soditi o nalogah in praktičnem udejstvovanju katoličanov v modernem gospodarskem življenju.

Vendar pa nam tudi najpopolnejša slika o tem sama na sebi še vedno ne bi zadoščala za to, da bi zaželeni cilj resnično dosegli. Jasno je: Brez pravilnega spoznanja, brez pravilnega gledanja na sodobno gospodarsko življenje in njegove probleme, se bomo katoličani zaman trudili, da bi ga naravnali v pravo smer. Ali prav tako jasno je tudi, da nam še tako popolno in pravilno gledanje na vse to ne bo koristilo, ako ne bo zavladal med katoličani vprav v tem pogledu nov duh. Ne duh mamonizma, ki vklepa danes tako rekoč ves svet v svoje verige ter mu ne da, da bi na-

šel pravi smisel življenja, marveč duh, pristno krščanski duh preziranja tvarnih dobrin, kolikor nam niso za primerno življenje zares nujno potrebne. Kristjani, katoličani se moramo, nujno moramo povzpeti do tega, da bomo prisojali tvarnim dobrinam, samo tisti smisel, ki jim po krščanskem pojmovanju resnično gre. Saj se prav v tem pristen kristjan in katoličan najbolj vidno razlikuje od vseh drugih ljudi.

Posebno v našem modernem življenju, kjer imajo tvarne dobrine, kjer igra premoženje in stremljenje po njem tako silno važno in vplivno vlogo, je za nas katoličane najbolj značilno, ali umemo v teh stvareh hoditi svojo pot, ali pa smo vprav tu drugim podobni, morda celo popolnoma enaki. Skratka, če hočemo, da bo v modernem gospodarskem življenju zavladal krščanski duh, da bodo v njem zavladala krščanska načela in zapovedi, potem moramo najprej mi katoličani sami odtrgati svoj pogled in svoje srce od tvarnih dobrin ter ga obrniti navzgor k Očetu, ki nas je Sebi ustvaril. Šele tedaj, če bomo to resnično storili, bomo v vseh najtežjih in najbolj dvomljivih gospodarskih slučajih znali poiskati pravo pot, šele potem bomo imeli tudi dovolj moči, da bomo resnično tako storili, kakor nam velewa krščanska zapoved in naša lastna vest.

Ne zadošča pa samo to, da bomo sami umeli prav ravnati, da bomo vsaj mi tudi v gospodarstvu izpolnjevali božje zapovedi, da bomo vsaj mi ravnali v skladu s krščanskimi načeli. Prav tako važen je tudi zgled, ki ga bomo s svojim ravnanjem dajali in tako kot žive priče dokazovali, da je mogoče tudi v modernem gospodarskem življenju ostati zvest pravemu krščanstvu, da je mogoče tudi tu zares krščansko živeti. Ravno v naši dobi, ko hiti vse tako žurno pridobivat si tvarnih dobrin, ko vsi tekmujejo v tem,

kako bi si zbrali več imetja in kako bi bolj bogato in razkošno živeli, nam je treba bolj kot kdaj poprej svetlih zgledov, da se da tudi brez mamonizma, brez suženjstva kapitalu in profitu povsem sodobno, pa vendarle hkratu tudi zares krščansko živeti — živeti v vidnem blagostanju in sreči, kakršne nam ne more nuditi niti najbolj uspešna, pa divja in brezobzirna tekma za pridobivanjem.

V tem pogledu je poklican vsak izmed nas, gospodarstvenik, pa tudi tisti, ki živi daleč proč od pravega gospodarskega življenja in njegovih problemov. Vsi smo dolžni, da vsak po svoje, s svojim lastnim zgledom izpričujemo veljavnost, pa tudi blagodejnost krščanskih načel in zapovedi v realnem gospodarskem življenju. Mislim, da je to celo prva in najvažnejša naloga katoliške akcije na gospodarskem področju življenja.

Vsebina

1. Gospodarstvo — le eno področje življenja	4
2. Pridobitni značaj gospodarstva	7
3. Meje pridobivanja	9
4. Vloga in družabni pomen potrošnje	15
5. Krščanski duh v gospodarstvu	18

